Dr hab. Alicja Pstyga, prof. UG
Uniwersytet Gdański
Instytut Rusycystyki i Studiów Wschodnich
ul. Wita Stwosza 51
80-308 Gdańsk
e-mail: finap@univ.gda.pl

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ MGR DANIEA BORYSOWSKIEGO PT. *DWUTEKST I WIELOTEKST A PROBLEMY LEKSYKOGRFII PRZEKŁADOWEJ*

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska mgr. Daniela Borysowskiego pt. *Dwutekst i wielotekst a problemy leksykografii przekładowej*, obejmująca 341 stron wydruku komputerowego tekstu zasadniczego oraz stanowiących jej integralną część *Aneksów* (wraz z wersją elektroniczną), mieści się w nurcie slawistycznych badań leksykograficznych. O oryginalności pracy świadczy podejmowana problematyka frazeografii przekładowej uwzględniająca dwuteksty i wieloteksty jako źródło ekwiwalencji przekładowej (tekstowej i słownikowej) oraz warsztat językoznawczy Doktoranta, który wykorzystuje zarówno dwuteksty i wieloteksty, dane korpusowe oraz możliwości przeszukiwania oraz przetwarzania baz danych za pomocą zaawansowanych narzędzi specjalistycznych, nie negując przy tym tradycyjnej metodologii. Temat rozprawy – ujęty precyzyjnie – odpowiada zawartości merytorycznej pracy. Wyznaczonemu przez Autora celowi i realizacji zadań szczegółowych w pełni odpowiada przyjęta metodologia oraz ogólna konstrukcja pracy. Podkreślić należy bowiem bardzo dobrą kompozycję pracy: przemyślany dobór i układ materiału oraz podejmowanych problemów, staranne wprowadzenie i podsumowanie każdego z rozdziałów z zapowiedzią i uzasadnieniem nawiązania do kolejnego, przejrzystość pracy, dbałość o stronę formalną i graficzną oraz staranną egzemplifikację danych materiałowych. Równie dobrze przemyślana jest metodologia, zasadniczo dobrana do pracy nad tekstem, zważywszy na swoistość przekładu i ujęcie całościowe, z możliwością wykorzystania odpowiedniości przekładowych w słownikach dwujęzycznych (przekładowych).

Praca składa się z *Wprowadzenia* (s. 5-10), które przedstawia zagadnienia wprowadzające w tematykę rozprawy oraz uzasadnienie wyboru tematu i obiektu badań, aktualny stan badań leksykograficznych (ze szczególnym uwzględnieniem słowników polsko-

rosyjskich i rosyjsko-polskich), części zasadniczej, obejmującej pięć rozdziałów: I. *Punkty wyjścia: założenia, hipotezy, baza materiałowa* (s. 11-21), będącego uszczegółowieniem zagadnień zawartych we *Wprowadzeniu*, II. *Tekst* (s.23-52), III. *Dwutekst, wielotekst* (s. 53-102), IV. *Problemy leksykografii przekładowej* (s. 103-132), V. *Badania szczegółowe* (s. 133-248), *Zakończenia* (s. 249-257), zawierającego wnioski z przeprowadzonych badań, ale też wskazania co do możliwości wykorzystania badań i zastosowanej metodologii, jak zaznacza Autor – w rozszerzonym zakresie, w przyszłych opracowaniach leksykograficznych, *Aneksów* (1: *Teksty zespolone* oraz 2: *Wizualizacja tekstu równoległego*), *Bibliografii* (s. 317-334) oraz streszczenia w języku polskimi angielskim.

Kierunek poszukiwań ekwiwalentów przekładowych mgr Borysowski przejmuje od Wojciecha Chlebdy (zob. s.7), na podstawie naturalnych źródeł tekstowych polsko- i rosyjskojęzycznych ustalając pary przekładowe, które okażą się przydatne w tworzeniu kolejnych (nowych) tekstów przekładu. Kontynuując prace Andrzeja Bogusławskiego i Jana Wawrzyńczyka, Jolanty Mędelskiej, Haliny Bartwickiej, Wojciecha Chlebdy, Dariusza Bralewskiego i Piotra Wierzchonia, dążąc więc do urzeczywistnienia postulatu „słownika idealnego" (s. 8), Autor recenzowanej rozprawy doktorskiej, świadom oczywistych ograniczeń w tym zakresie (por. przypis 9 s. 8), wskazuje na możliwości wyzyskiwania różnorodnych, zróżnicowanych gatunkowo źródeł tekstowych i pozyskiwania z nich różnymi metodami (automatyczną, zautomatyzowaną i nieautomatyczną – naoczną czy wzrokowo-manualną, jak nazywa ją w innym miejscu) materiału leksykalnego, który następnie może być poddany kodyfikacji. Zatem odpowiedzi na pytania o podatność dwutekstów i wielotekstów na pozyskiwanie z nich par przekładowych, metody dochodzenia do odpowiedniego materiału językowego oraz ich przydatność dla współczesnej leksykografii (por. s. 10) stają się kluczowe dla pracy.

W rozdziale I: *Punkty wyjścia: założenia, hipotezy, baza materiałowa* Autor formułuje cele pracy, charakteryzuje podstawowe dla pracy terminy, ustala ich zakres, przedstawia założenia metodologiczne i uzasadnia strukturę pracy. Głównym celem (s. 13) w jego opinii jest stworzenie proleksykograficznej typologii dwu- i wielotekstów, pomocniczym zaś charakterystyka różnych ich rodzajów, opracowanie klasyfikacji strukturalno-funkcjonalnej; do pobocznych celów Autor zalicza – jako cel teoretyczny – powstanie odpowiedniego aparatu terminologicznego oraz – w wymiarze praktycznym – opis, zastosowanie odpowiednich metod ekscerpcji i analizę wyekscerpowanego materiału. Materiał badawczy poddany szczegółowej analizie w rozdziale V, stanowi sześć rodzajów tekstów: tekst literacki (powieść), publicystyczny (14 reportaży), naukowy (21 abstraktów tekstów naukowych z zakresu

językoznawstwa), użytkowy (39 tekstów instrukcji obsługi), poetycki (sonet i seria przekładowa), komputerowy (interfejs) oraz ich przekłady (odpowiednio dwutekst bądź wielotekst). Rozdział ten ma charakter wprowadzający, ponieważ kwestie w nim poruszane znajdują swe rozwinięcie i uszczegółowienie w kolejnych częściach pracy (por. np. zawartość podrozdziałów 1.4, 2.2.2, 3.1.1.a). Ten układ sprzyja powtórzeniom (zbędnym na pierwszy rzut oka), które służą jednak odniesieniom do wcześniejszych lub późniejszych partii tekstu zasadniczego. Postrzegam je więc (i to uzasadnia ich obecność) w ramach wielostopniowych zabiegów interpretacyjnych, których Autor nie chciał przerzucać na odbiorcę. Dostrzegam w nich też „drogę" dochodzenia do rozwiązania poszczególnych problemów.

W rozdziale drugim (*Tekst*) mgr Borysowski odwołuje się do szerokiej przestrzeni komunikacji językowej i międzyjęzykowej (międzykulturowej), w której sytuuje tekst, dostrzegając zarówno jego rolę dyskursotwórczą, jak i wymiar aksjologiczny (zob. Schemat 1, s. 27). Teksty: dwuteksy i wieloteksty rozpatrywane w układzie komunikacyjnym składają się też na specyficzną przestrzeń komunikacji przekładowej, czyli translatosferę (termin Jana Wawrzyńczyka), dla której ważne stają się uwarunkowania językowe i kulturowe, ściśle powiązane z wartościowaniem. Rozważaniom na temat tekstu towarzyszy refleksja nad jego rozumieniem przez maszynę – z perspektywy analiz komputerowych. Zdecydowanie więcej uwagi Autor poświęca interpretacjom językoznawczym tekstu (odwołuje się przy tym do bogatej literatury), również specyficznym rodzajom tekstu, do których zalicza pojęcia minitekstu, makrotekstu, paratekstu i hipertekstu. W tym rozdziale Doktorant podkreśla również specyfikę spojrzenia na tekst w ramach translatoryki (zob. 2.2.3). Dobrze ujmuje to w tytule jednego z podrozdziałów: *Oryginał i przekład (przekłady) w ujęciu całościowym* (s. 50). W tej części pracy porusza również problem korelacji tekstów oryginału i przekładu, które – przy uwzględnieniu zróżnicowania gatunkowego – mogą się różnić na przykład ze względu na wymogi wydawnicze.

Kolejny rozdział (*Dwutekst, wielotekst*) poświęcony jest prezentacji różnych w swej istocie tekstów zespolonych. Pytaniu o zasadność wyodrębniania teorii dwutekstu i wielotekstu towarzyszy uszczegółowienie proponowanego wcześniej aparatu pojęciowo-terminologicznego. Autor stwierdza, że dwuteksty jako baza materiałowa i sam termin są często wyzyskiwane przez badaczy przekładu (w tym miejscu przywołuje m.in. badania w zakresie ekwiwalencji przekładowej E. Białek, A. Pstygi, M. Mocarz, S. Gaś, Z. Kozłowskiej), jednak bez refleksji teoretycznej i wyjawienia istoty dwutekstowości (s. 55-57). Precyzyjnie, jak podkreśla mgr Borysowski, terminu tego używa Dariusz Bralewski, definiuje go Roman Lewicki, posługuje się nim konsekwentnie sam Autor. Dwuteksty i wieloteksty przede

wszystkim definiuje Wojciech Chlebda (s. 63-64). Fakt wykorzystywania dwutekstów w pracach różnych badaczy uzasadnia podejście Autora do dwutekstu jako swoistego aksjomatu (s. 60), fenomenu, który w konfrontacjach przekładowych jest szeroko stosowany. Przygotowując się do analizy materiału, Doktorant rozważa również trudne problemy natury genologicznej – właściwości gatunkowe dwu- i wielotekstów jako tekstów zespolonych.

Ważną częścią tego rozdziału jest charakterystyka dwutekstów: powieści, poezji śpiewanej, podręcznika akademickiego, tekstu naukowego, reportażu, dwujęzycznej mapy, opakowania towaru, wstępu do słownika, gwarancji jakości produktu i interfejsu użytkownika (por. 3.2.3). Autor odwołuje się również do stanowiącego integralną część pracy *Aneksu 1*, na który składają się wybrane teksty zespolone. Przedstawiona charakterystyka jest podstawą zaproponowanej klasyfikacji strukturalno-funkcjonalnej tekstów zespolonych (s. 101-102), wykorzystywanej w części badawczej w odniesieniu do wybranych rodzajów tekstów.

W rozdziale czwartym *Problemy leksykografii przekładowej* Doktorant powraca do idei czy koncepcji idealnego słownika przekładowego („słownika słowników", „słownika bliskiego ideałowi") – słownika, „dzięki któremu jego użytkownik jest w stanie rozwiązać (prawie) każdą sytuację przekładową, tzn. odnajdzie w nim ekwiwalent przekładowy dla (prawie) każdej jednostki języka wyjściowego" (s.103). Warto podkreślić, że omawiając problemy leksykografii dwujęzycznej i konfrontując możliwość korzystania ze słowników dwujęzycznych w procesie przekładu, zwraca on uwagę na istotne różnice w sferze ekwiwalencji (słowniki wspomagają proces translacji, ale nie zawsze go zastępują – s. 107) oraz zależność przydatności słowników przekładowych od wiedzy użytkownika i umiejętności interpretacji proponowanych w słowniku ekwiwalentów. Ich przydatność i wartość określa również zawartość hasłownika słowników przekładowych, zwłaszcza w kontekście kodyfikacji jednostek wielowyrazowych oraz wykorzystania źródeł odpowiedniości przekładowych. Odwołując się do bogatej literatury (por. A. Bogusławski, W. Chlebda, M. Grochowski, T. Piotrowski), mgr Borysowski stara się rozstrzygnąć problem statusu wyrazów i wielowyrazowców w tekście oraz w słowniku przekładowym. Autor proponuje stosowanie pojęcia par przekładowych, które uznaje za szersze wobec wcześniej stosowanego elementarne odpowiedniości przekładowe, ponieważ tekstowa para przekładowa może obejmować odpowiedniki tekstowe niebędące jednostką języka, może więc być rozumiana jako nieelementarna odpowiedniość tekstowa. W tym kontekście jako kolejny pojawia się problem frazeologiczności słownika. Zdaniem Autora rozprawy wielowyrazowe jednostki języka (również o charakterze okazjonalnym) gromadzą przede wszystkim słowniki par przekładowych, np. *Polsko-rosyjski słownik par przekładowych* pod redakcją W. Chlebdy.

Poczynione obserwacje pozwalają więc na stwierdzenie, że „jeśli wyrazy oraz reprodukty mają znaczenie w tekstach, to powinny być z nich ekscerpowane, a następnie umieszczane w słownikach" (s.116). Jako przykład takich działań kodyfikacyjnych Doktorant podaje *Francusko-polski słownik (graficznych) odpowiedników przekładowych* Dariusza Bralewskiego. Dodaje również, że dwuteksty i wieloteksty jako teksty zespolone mogą być źródłem ekwiwalentów przekładowych czy kompletnych par przekładowych (s. 117). Z punktu widzenia leksykografa dostrzega tu jednak problem wiarygodności źródła. Swoiste *novum* w tym zakresie – niestety, jak dotąd jedynie w ramach leksykografii jednojęzycznej – stanowią prace ukierunkowane na fotodokumentację. W dalszej części tego rozdziału Autor przedstawia wybrane fragmenty tekstów zespolonych (również z odesłaniem do aneksu), wyróżniając w nich „wyrazy i zbitki wyrazowe podejrzane o bycie reproduktem" (s. 120) i na podstawie subiektywnej, jak podkreśla, ekscerpcji wzrokowej wskazuje na pary, które nazywa przedsłownikowymi, tzn. takie pary odpowiedniości przekładowych, jakie mogłyby stanowić pary słownikowe (po odpowiedniej weryfikacji, ponieważ teksty, np. informatory turystyczne, nie zawsze są formułowane bezbłędnie). Autor dostrzega w nich jednak wartościowy materiał krytycznotranslatorski (s. 122).

Rozdział ten zawiera również przegląd nowatorskich słowników przekładowych (podrozdział 4.5), przedstawiany z perspektywy ich zawartości, przyjmowanych założeń teoretycznych i rozwiązań praktycznych, wykorzystujących zatem w charakterze bazy materiałowej teksty zespolone: *Podręczny idiomatykon polsko-rosyjski* pod redakcją Wojciecha Chlebdy (dodać wypada, że mgr Daniel Borysowski jest członkiem kolektywu autorskiego), któremu towarzyszy seria opracowań teoretycznych (*Na tropach...*), *Polsko-rosyjski słownik par przekładowych* pod redakcją W. Chlebdy, którego podstawą jest pięć pierwszych zeszytów *Idiomatykonu*, *Francusko-polski słownik (graficznych) odpowiedników przekładowych* Dariusza Bralewskiego oraz udostępniona przez Jana Wawrzyńczyka wersja *Rosyjsko-polskiego słownika tradycji i praktyki przekładowej*.

Rozdział czwarty kończy *Podsumowanie rozdziałów 2-4* jako części teoretyczno-opisowej pracy, wykazującej zasadność wykorzystywania tekstów zespolonych jako źródeł ekwiwalencji przekładowej w leksykografii przekładowej i zapowiedź części badawczej pracy.

Rozdział piąty pracy (*Badania szczegółowe*) otwiera skrupulatny opis bazy materiałowej i charakterystyka etapu przygotowawczego w zakresie pozyskiwania materiału badawczego, jego przetwarzania i analizy. Autor wyjaśnia więc szczegółowo, z jakich źródeł i oprogramowania korzysta. Rozdział ten przynosi także kolejne ustalenia pojęciowo-terminologiczne (*frazeologizm, idiom, kolokacja, frazem, reprodukt, formuła*) oraz omówienie

metodologii badań. Analiza wybranych tekstów zespolonych (próbki materiałowe zostały dokładnie zdefiniowane – zob. s. 146-153) prowadzona metodą automatyczną, zautomatyzowaną i manualno-wzrokową (w tym zakresie wyjątek stanowi seria przekładowa i interfejs, analizowane z zastosowaniem wyłącznie metody manualno-wzrokowej) zdaniem Autora winna przynieść odpowiedź na pytania o liczbę reproduktów, które z danego gatunku tekstów da się wyodrębnić oraz par przekładowych dla tych reproduktów, które z danego gatunku dwutekstów da się wyodrębnić (s. 154). Mgr Borysowski dokładnie określa kolejne etapy: po ekscerpcji wielowyrazowców i ustaleniu, które z nich są jednostkami odtwarzalnymi (Autor podkreśla przy tym ich reprodukowalność komunikacyjną), następuje etap „wyszukiwania drugojęzycznych odpowiedników tych reproduktów (lub po prostu wartości tekstowej, odpowiadającej tym reproduktom w tekście przekładu) przy wykorzystaniu specjalnie utworzonych w tym celu tekstów równoległych ([...] plików w formacie .odt)" (s. 139).

Następny podrozdział, zgodnie z tytułem (5.3 *Analiza konkretnych rodzajów tekstów zespolonych*), zawiera analizę poszczególnych (wybranych) dwutekstów i wielotekstów (literackiego, publicystycznego, naukowego, informacyjno-komercyjnego, artystycznego oraz komputerowego) z egzemplifikacją danych materiałowych i uwzględnieniem zróżnicowanej metodologii. Zamyka go (formalnie podrozdział 5.4) podsumowanie badań, łącznie z określeniem współczynnika frazematyczności dwu- i wielotekstów (dane liczbowe zostały przedstawione w tabeli – s. 239-240). Autor podkreśla, że ustalenie typologii proleksykograficznej tekstów zespolonych nie może wynikać wyłącznie z danych liczbowych (s. 241), a winno uwzględniać cały szereg uwarunkowań, do których zalicza „dostępność i gromadzenie tekstów danego gatunku wraz z ich przekładami; przetwarzanie tych tekstów i przygotowywanie ich do badań; stworzenie wariantu paralelnego tekstów oryginału i ich przekładów (np. poakapitowe lub pozdaniowe wyrównywanie); stosunek ilości przebadanego materiału tekstowego do liczby wyzyskanych z danego dwu- lub wielotekstu par przekładowych" (s. 241). Rozdział piąty kończy typologia proleksykograficzna tekstów zespolonych, zakładająca subiektywna ocenę całościowego procesu badawczego określonego tekstu zespolonego (s. 243).

Przeprowadzone badania i sposób ich przedstawienia prowadzą do wniosku, który z *Zakończeniu* Autor sformułował następująco: „Dla możliwie szerokiego oglądu języka, jego opisu i rejestracji niezmierzonych obszarów faktów językowych potrzebujemy coraz nowszych technik i technologii gromadzenia, przetwarzania oraz wyodrębniania poszukiwanych sensów i sposobów ich werbalizacji, a także ich odpowiedników w innych językach, co stanowi

podstawę skutecznej komunikacji międzykulturowej na wielu poziomach. Niezależnie jednak od ilości przebadanego materiału, od ilości zgromadzonych danych [...], od złożoności zastosowanych komputerów i ich oprogramowani, to człowiek jako podmiot i kreator komunikacji wciąż pozostaje ostatnią instancją oceniającą [...]" (s. 255). Doskonałym potwierdzeniem tego jest zawartość *Aneksu 2: Wizualizacja tekstu równoległego* (s. 311-315), bezpośrednio wiążącego się z problemami analizy dwutekstu potencjalnego publicystycznego. Wizualizacja ta pozwala dostrzec rozbieżności w zakresie struktury tekstów oryginału i przekładu (aczkolwiek w tym wypadku liczba wyrazów w obu wersjach nie różni się znacząco, a podkreślić należałoby, że przekład przewyższa liczbę wyrazów tekstu wyjściowego, co jest rzadkością), co zdaniem Autora odbija się na relacji *reprodukt – brak wartości tekstowej* (s. 182). W tym miejscu – odwołując się do własnych badań – mogę te spostrzeżenia potwierdzić i upomnieć się o wspomniane w przywołanym wyżej cytacie sensy. Rozumiem jednak, że ich interpretacja – w ramach wizualizacji – wykracza poza ramy pracy (aczkolwiek chciałabym wskazać na pewną próbę zapisu dwutekstu publicystycznego z jego interpretacją zawartą w artykule *Rzeczywistość medialna, medialny punkt widzenia a przekład* z roku 2017).
W kontekście przedstawionych analiz mam też pewne wątpliwości co do kierunku konfrontacji przekładowej i wpływu na wyniki ekscerpcji.

W *Zakończeniu* – poza podsumowaniem zawartości poszczególnych rozdziałów – zwarta jest ocena realizacji celu pracy: ustalenia przydatności tekstów zespolonych dla potrzeb leksykografii przekładowej (wypracowanie dwu- i wielotekstowej typologii proleksykograficznej na podstawie analizy wybranych rodzajów tekstów zespolonych) w zależności od rodzaju teksów, ich makrostruktury oraz funkcji dyskursywnej. Analiza materiału badawczego i opracowana klasyfikacja strukturalno-funkcjonalna tekstów stała się też podstawą ustaleń w zakresie przyjętego aparatu terminologicznego – por. *tekst zespolony, dwutekst dany, dwutekst realny, wielotekst potencjalny, (wielo)tekst zblokowany* czy *tekstowa para przekładowa* (s. 62-65; 98-102; 139-147). Sam Autor przyznaje, że zakres pojęciowy podstawowego dla pracy terminu *reprodukt* okazał się zbyt wąski i materiał badawczy niejako wymusił jego dookreślenie – por. *reprodukt względny, reprodukt prototypowy, reprodukt nieprototypowy, ciąg podejrzany o bycie reproduktem*, aczkolwiek przyznaje, że dogłębnej analizy wymaga m.in. problem szerokiego rozumienie frazeologii oraz frazematyczności i formuliczności tekstów – szczegółowe ich omówienie zapowiada w oddzielnej publikacji.

Autor ma świadomość złożoności rozpatrywanych zagadnień i konieczności uwzględnienia innych rodzajów tekstów zespolonych (np. dwutekst filmowy bądź intersemiotyczny – zob. m.in. s. 79, 250), jak również przyjętych ograniczeń, wynikających

głównie z wyboru wariantów cyfrowych dwutekstów z uwagi na przetwarzanie i analizę maszynową. Ma też świadomość wartości zastosowanej metodologii (kompleksowego zastosowania metod, które wcześniej stosowane były oddzielnie), a zarazem ryzyka, jakim może być ona obarczona. Dlatego proponuje przeprowadzenie badań na większą skalę, dołączając kolejne gatunki tekstów, zakładając też konieczność wielokrotnego powtarzania badań i optymalizacji etapu przygotowawczego analizy tekstów. Z pewnością rozważana przez Autora możliwość przygotowania specyficznego słownika dwutekstowych par przekładowych na podstawie przeanalizowanego materiału badawczego (skromnie ujęta w przypisie 6. – s. 254) – wraz z opracowaniem teoretycznym, jak sądzę – powinna zostać zrealizowana i wzbogacić leksykografię przekładową. Powyższe uwagi oraz liczne w pracy (w przypisach) odesłania do własnej strony internetowej świadczą o dojrzałości i odpowiedzialności Doktoranta.

Bibliografia jest obszerna, zawiera istotne pozycje rusycystyczne i polonistyczne oraz prace (nie tylko slawistyczne) badaczy zachodnich. Może warto byłoby jeszcze uwzględnić w opracowaniu kilka pozycji, np. E. Hajnicz (m.in. *Automatyczne tworzenie semantycznych słowników walencyjnych*, Warszawa 2011), artykuł stanowiący swoistą syntezę A Kwaśnicy-Janowicz i P. Pałki pt. *Współczesny warsztat językoznawcy – elektroniczne zasoby i narzędzia badawcze*, („Język Polski" 2015, z. 1-2) oraz publikację elektroniczną tychże autorek *Przewodnik po elektronicznych zasobach języka dla polonistów* (Kraków 2017).

Do pracy mam jedynie drobne uwagi techniczne: chodzi o błędy w niektórych zapisach odsyłaczy bibliograficznych (tamże) i sposób stosowanych wyróżnień, które zdecydowanie nie wpływają na obniżenie wysokiej oceny pracy.

Mgr Daniel Borysowski kompetentnie relacjonuje poglądy wielu badaczy, wykazując się rozeznaniem w literaturze przedmiotu i umiejętnością krytycznej ich oceny, twórczo wykorzystuje koncepcje autorskie, modyfikując je i poszukując najlepszych rozwiązań dla pełnej interpretacji oraz właściwego opracowania zgromadzonego materiału. Wysoko – jako znacznie wykraczające poza zakres wymagań stawianych pracom doktorskim – oceniam również umiejętność wykorzystywania tradycyjnych i nowych (słowniki par przekładowych) prac leksykograficznych, a nade wszystko umiejętność korzystania z danych zawartych w dwutekstach i wielotekstach, z właściwą procedurą ekscerpcji danych materiałowych, przemyślaną i nowatorską metodologią, świadomością konieczności weryfikacji przez badacza rezultatów przy wyszukiwaniu automatycznym. Raz jeszcze chciałabym zwrócić uwagę na dobrze dobraną koncepcję metodologiczną. Tę różnorodność stosowanych metod, uważam za

zasadną, przyczynia się ona bowiem do rozszerzenia perspektywy, w jakiej oglądane są fakty językowe i umożliwia właściwą ocenę badanych zagadnień, a w konsekwencji uzasadnia autorskie propozycje terminologiczne dla badanych jednostek.

Podsumowując: rozprawę doktorską mgr. Daniela Borysowskiego pt. *Dwutekst i wielotekst a problemy leksykografii przekładowej* uznaję za aktualne, merytorycznie wartościowe, metodologicznie poprawne i wzorowo zrealizowane opracowanie ważnego problemu słowiańskiej frazeografii przekładowej. Przynosi ona systematyzację wiedzy i otwiera nowe perspektywy badawcze. Rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim i wobec powyżej przedstawionej pozytywnej jej oceny wnioskuję o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Z pełnym przekonaniem uznaję, że przedłożona do oceny praca doktorska mgr. Daniela Borysowskiego zasługuje na wyróżnienie i ze względu na wartość merytoryczną oraz znaczący wkład w rozwój leksykografii przekładowej winna zostać opublikowana, wpisując się w serię jakże ważnych prac leksykograficznych opolskich frazeografów.